

Bezonoff, el rus

Joan-Daniel Bezonoff (Perpinyà, 1963), autor de ‘La guerra dels cornuts’ o ‘Les amnèsies de Déu’ presenta ara ‘Els taxistes del tsar’ (Empúries), un relat que s’endinsa en les seves arrels russes, en les vides del seu avi Mitrofan i del seu tiet Leonid, que van fugir a França i es van fer taxistes a París havent acabat de lluitar a l’exèrcit de la Rússia imperial. (Text: Aida Segura Ribes. Fotos: Adrià Rosell)

“**E**

l meu avi rus es va morir set anys abans del meu naixement, però sempre m’ha complicat la vida” escriu Bezonoff al començament d’*Els taxistes del tsar*. L’avi rus es diu Mitrofan, però al final del llibre se’n continua sabent ben poc. Encara que és ben igual. Perquè Bezonoff va d’una cosa a l’altra d’una manera anàrquica i deliciosa; del piset estret del seu oncle Leonid, “tan petit com els seus segells, on hi cabia la Rússia imperial”, fins a Ialta, on milers d’aristòcrates i soldats de la Rússia Blanca esperaven per saltar a un vaixell

i fugir del comunisme. Retrata la seva “russitud”, com ell en diu, amb petites peces d’un collage incomplet però que aconsegueixen recrear un món amb l’ajut de quatre frases.

Bezonoff parla com escriu: és espontani, autoparòdic, murri, tan aviat parla en rus com en francès com t’explica un acudit en castellà; riu molt sovint, riallades curtes que li neixen a l’estómac i que sonen a bergant que borda més que no pas mossega; fot cops de puny amb constància de metrònom damunt la taula mentre s’acaronen la panxa que diu que ha de rebai-

xar; i té aquell tic, potser de mestre, d’alçar la veu quan l’interromps.

Bezonoff és juganer i contesta el que vol, com també escriu el que vol. *Els taxistes del tsar* és una miscel·lània, una barreja de biografia novel·lada i d’autobiografia lliure encapsulada en paràgrafs. El protagonista accidental és el seu avi Mitrofan, “un rus que podria ser el germà bessó de Putin però amb els ulls mannyacs”, com me’l descriu en un mail. Tot plegat es converteix en un relat francès escrit en català, amb un català ric i fèrtil que poc té

a veure amb la literatura que sorgeix de l'àrea metropolitana de Barcelona. "Una nit de Bezsonov" vol dir en rus una nit en blanc, una nit d'insomni. Ell diu que dorm bé, que les bones persones dormen bé. Per la meva banda, aquesta nit he patit una mica de Bezsonov, però quan en Joan-Daniel, al migdia clavat, en un despatx d'Edicions 62, udola com un llop a la gravadora per veure si funciona, suposo que tot anirà bé.

La teva decisió d'escriure en català tot i haver estat educat en francès va ser masoquista o bé molt astuta?

Una cosa i l'altra? Al Rosselló hi ha molt pocs escriptors que hagin triat el català. És agradable pensar que tu ets l'últim davant l'eternitat. A més, en el francès actual, hi ha una gran diferència entre el parlat i l'escrit. Jo escric un francès com el del segle XIX. Recentment, amb la publicació de *Les bienveillantes* de Jonathan Littell, hi ha hagut crítics que han dit que està escrita en un francès molt acadèmic. No és un francès molt acadèmic, també és el meu! No tinc ganes d'escriure aquesta sopa de francès que es fa servir últimament. Per exemple, vaig traduir *La guerra dels cornuts* al francès, i a cada moment l'editor em corregia "no, això no es diu", "no, això tampoc es diu"... però jo era l'autor, a més del traductor! Jo escric un francès molt literari i no vull baixar del burro. Puc ser carca amb això, però reivindico el francès literari, no aquest argot que s'ha posat de moda per escriure. Entre altres coses, escric en català perquè en català pots escriure com vols i tothom et deixa escriure el que vols. També passa que el francès me'l conec massa, perquè tota la meva formació és francesa, i inconscientment hi reproduïxo els mestres: Flaubert, Balzac, Proust... Mentre que en català sóc més original, en català no he tingut mestres.

En francès hi ha moltes novel·les, i molt bones, que retraten la Primera i la Segona Guerra Mundial, els processos de descolonització... La història de la Catalunya Nord i la del Principat és diferent...

...vosaltres teniu la Guerra Civil i la de Cuba...

Per això trobo interessant la teva aportació. Una visió en català de l'Europa del segle XX, sobretot centrada en els conflictes bèl·lics a l'estil d'Irène Némirovsky i d'altres.

Una altra russa! He llegit que la Némirovsky sabia basc perquè anava a passar l'estiu a Biarritz, però no ho entenc, perquè a Biarritz en aquella època hi havia molts francesos. És un tema a investigar.

A *La guerra dels cornuts* escrivies que la guerra era l'única aventura del nostre temps. A les teves novel·les, com a les de Némirovsky, la guerra sempre hi és present.

La gent feliç no té història. Si expliques que la teva nòvia t'ha deixat, és molt trist per tu però a la gent se li'n fot. A les nostres vides no passen, només coses desagradables. Per això hi ha la novel·la policíaca, on almenys hi ha assassinats. Avui, per exemple, què ha passat? M'han entrevistat, he conegut gent i després me n'aniré a fer una cervesa a Sants. Però què? És molt avorrit. Escriure sobre això és el pitjor Josep Pla. "No passa res. He vist un colom". En canvi, si hi ha una guerra o un petit bombardeig franquista o alemany és molt més interessant. A la gent li agrada molt més si retrates mig Barri Xino destruït. La felicitat no és fotogràfica. I la guerra és ideal perquè et permet de rebel·lar-te tal com ets, si ets una bona persona o un fill de puta. A la guerra tens llibertat total, és el que deia Dostoievski: "Doncs si l'home existeix tot està permès". A la guerra tot està permès. Pots fer el que vulguis, robar, violar, matar, ningú no et dirà res. Els vells abans deien molt "el que us fa falta al jovent és una bona guerra!". No sé si aquí també us ho deien...

Sí, la meva àvia em deia "una guerra hauries de passar!" quan no volia menjar.

És que ara s'ha perdut, però de guerres, abans, n'hi havia cada trenta anys! El meu pare va anar a la guerra d'Argèlia, el meu avi català va anar a la Segona Guerra Mundial, el meu avi rus, en Mitrofan, va anar a la Primera, els meus besavis van estar a la batalla de Verdún, els meus rebesavis a la guerra del 1870, els de més amunt segur que a les de Napoleó, fos del costat francès o del rus.

I ara que precisament està tan de moda i sembla tan lucratiu escriure sobre èpoques remotes, molt més enrere que la primera meitat del XX, no t'has plantejat apuntar-t'hi?

Tinc una idea però que reclama massa documentació i massa temps. Molt difícil per mi. Seria una novel·la ambientada al setge de Perpinyà, el 1642. M'agradaria molt escriure-ho, però és una feïnada. Com parlava la gent en aquell moment al Rosselló? No tinc temps d'investigar-ho, m'haig de guanyar la vida! Per altra banda, jo en aquestes novel·les de l'Edat Mitjana no crec gaire. Perquè, per exemple, tu pots tenir una relació amb un home o una dona o el que sigui... Però per mi la dona és un altre planeta. Hi ha moments que estem bé, que ens comuniquem, parlem la mateixa llengua, tenim més o menys la mateixa edat, els mateixos gustos, hem compartit les mateixes il·lusions, el mateix plaer a vegades... I en un moment sorgeix una incomprensió total, no ens entenem entre persones de la mateixa època. Fem servir les paraules com si fossin armes. Llavors com em puc imaginar un home de l'Edat Mitjana!? Com es té la gosadia d'entrar en la

“
Puc ser carca amb això, però reivindico el francès literari, no aquest argot que s'ha posat de moda per escriure. Entre altres coses, escric en català perquè en català pots escriure com vols i tothom et deixa escriure el que vols
”

“
La felicitat no és
fotogènica.
I la guerra és ideal
perquè et permet
de rebel·lar-te tal
com ets, si ets
una bona persona o
un fill de puta
”

mentalitat d'un contemporani de Ramon Muntaner? La novel·la històrica és com la novel·la de ciència-ficció, és molt fàcil distingir en quin moment ha estat escrita.

T'agradaria que *Els taxistes del tsar* es traduís al rus?

M'encantaria! Això em permetria millorar molt el rus, perquè em conec el text! Si ho llegís ho entendria tot i en faria molts progressos!

L'aprenentatge del rus apareix com una creu al teu llibre, tot i que t'has obstinat a dominar-lo per poder llegir en versió original tots els llibres que et van "il·luminat l'adolescència". Per què el rus és tan difícil?

Vols una classe de rus?

(Exacte, maca. Vols una classe de rus? Quin tipus de pregunta és aquesta de "per què el rus és tan difícil?". La resposta és òbvia, filològica, segur que molt àmplia i amb un compo-

nent metafísic important. I tot i que en Bezsonoff digui, més o menys, que en cada català batega l'ànima d'un petit filòleg, jo encara no sé la diferència entre una paraula àtona i una de tònica. Tampoc sé explicar què és el Dow Jones però ho puc lletrejar, com podrien haver dit l'Onassis o el Rockefeller en alguna entrevista laboral. De totes maneres, per a la majoria de catalans segons en Bezsonoff, diré que la resposta va ser òbvia, filològica, àmplia i amb un component metafísic important, de la qual dues frases em van cridar l'atenció per la quantitat d'informació que donen sobre la mai prou glossada *ànima russa*: "l'accent tònic es desplaça, tot canvia, no s'entén res" i "uns amics no em van entendre quan els vaig dir que me n'anava a Moscou. Amb els verbs de moviment, el rus especifica si viatges a peu, amb tren, amb avió, amb cotxe, amb bitllet d'anada, sense bitllet de tornada... Resulta que els havia dit que me n'anava a Moscou a peu!").

Per què creus que la teva família no parlava gens de l'avi Mitrofan?

És molt curiós. A la filla d'en Mitrofan, la meva tieta Jeannette, que llavors tenia nou anys, no la van deixar anar a l'enterrament del seu pare. Una altra tieta em va dir fa poc que va ser una decisió molt assenyada que la Jeannette no anés a l'enterrament. Al dia següent, totes les seves amiguetes, que sí que hi havien anat, li van explicar l'enterrament del seu pare. Els va agradar molt! Durant molts anys la tieta es va pensar que el seu pare no havia mort, que havia anat a Rússia i en tornaria carregat de regals. És lamentable, això. La meva mare, que va estar casada set anys amb el meu pare, mai no havia sentit a parlar del sogre. Hi ha com una llosa de silenci que ha caigut sobre el meu avi rus. Llavors jo demanava: "Però què passa? Era un col·laboracionista? Un fill de puta? Bevia?" M'han contestat que no, que no ximava, que parlava polit, que era un home molt manyac, molt bona persona, que li agradaven molt els mainatges, els nens... Però qui era en realitat!? És un enigma.

És veritat. A mi el llibre m'ha agradat, però m'he quedat amb ganes de saber més coses sobre el teu avi, sobre el seu germà Leonid, sobre la teva tieta Ida...

Sí, la tieta Ida, la tòtila, pobra dona!

Amb una família així potser no et cal res més. Podries escriure llibres i llibres sobre ells.

Sí, però de moment no puc perquè s'ho agafarien molt malament. Ho hauré de fer d'amagat. O hauré d'esperar que siguin morts per parlar-ne amb total llibertat. De totes maneres, volia que *Els taxistes del tsar* estigués només centrada en la part russa de la família, en la

meva “russitud”. El que sí que és veritat és que he estat massa primmirat i perfeccionista i he acabat llençant la meitat del llibre.

Li retreu a l'avi Mitrofan, pare del teu pare, que no ensenyés el rus als seus fills.

És que m'hagués facilitat molt la vida, aprendre rus al bressol! Si hagués mamat el rus amb la llet ara seria multimilionari, en lloc d'estar aquí fent perdre el temps a la gent! El que he descobert és que hi ha dues actituds enfront l'emigració: o continues sent fidel al teu país o t'adaptes al nou país i renegues del teu.

L'actitud del teu tiet Leonid o la del teu avi Mitrofan.

Exactament. I jo em sento més proper en aquest aspecte al tiet Leonid, que a més el vaig conèixer, que no a l'avi Mitrofan. És que ara em sap greu perquè em fa una mica de cosa parlar de la meua família...

És que al llibre parles de la teua família...

Clar, clar! Però em costa... Penso “que xafarders que sou!”... Però és culpa meua, jo ho he volgut!

Escris: “Tot interessant-me per la llengua i la literatura russes, sempre vaig voler negar la meua part russa. Tots els meus defectes, les males accions, les mesquineses, les atribuïa a la meua ascendència eslava”.

És veritat. Sóc xerraire, sóc molt gandul per les coses que no m'agraden.

Ens passa a tots...

Però és que si una cosa no m'interessa, desenvolupo una intolerància total, no hi ha manera de fer-ho. És com un bloqueig mental, com una boira. Les reunions amb els col·legues professors, per exemple.

Però això no és degut a la teua ascendència eslava...

No, això era una broma. Era una manera de carregar els neulers als altres. Tot això és culpa meua, no dels eslaus. També sóc massa tímid amb les dones. Amb els anys m'he adonat que hagués pogut omplir dos autobusos amb dones que em volien. Però jo no ho veia. No vaig saber agafar el peix en el seu moment, és lamentable. És l'avantatge que té l'edat, veus coses que abans no veies.

Al final del llibre expliques que finalment vas anar a Rússia, encara que no a la ciutat de Voronej, d'on eren originaris en Mitrofan i en Leonid. Vas portar alguna cosa de Rússia?

Molts records, tres llaunes de caviar... Sembla una banalitat, però el caviar veritable és excel·lent, és una meravella! Llibres, diccionaris... En aquell moment tenia una nòvia i li vaig

portar un mocador, però el va perdre. Però el més important que vaig portar va ser terra per la tomba del meu avi.

I pel Leonid no?

És que no sé on està enterrat! Ho buscaré. Els cementiris de París són enormes. De fet en Leonid s'ho mereixia més que en Mitrofan, perquè en realitat ell sempre va continuar vivint a Rússia. Pobre Leonid...

Rússia és un país on sembla que la vida humana té menys importància.

És un poble que sempre ha estat governat per tirans. Hi ha un fons de salvatgeria. Jo sempre dic que és el país més humà del planeta, és el país dels excessos. Conviuen un refinament extrem i una grolleria inconcebible. Els russos són desagradables, esquerps, maleducats, agressius... Per altra banda et poden besar la mà, com al segle XIX. Bé, a mi no, però a les dones sí. Hi ha molts contrastos. El que em va sorprendre molt és veure soldats prenent apunts als museus. I és el mateix exèrcit que va a Txetxènia i que va violar la meitat de les

alemanyes el 1945. Imagina't veure aquí legionaris prenent apunts al Prado! A Rússia qualsevol rus et pot citar Pushkin, fes la prova si mai hi vas! L'escola allà funciona. He vist classes amb una cinquantena de nens de sis anys en silenci total, escoltant el professor. Ni un sorrollet.

Aquest captivament dels nens russos emociona en Bezsonoff, professor de català i francès en un institut de Perpinyà. És clar que els seus alumnes no tenen sis anys sinó que són adolescents sotmesos a la dictadura hormonal. Però no crec que tingui massa problemes per dominar-los amb el seu tro de veu, el físic rotund i el llinatge militar que l'avalua.

Com que al dedicar-me el llibre posa que som a Perpinyà li pregunto on es troba millor. “Aquí, perquè aquí ho tinc tot pagat!” brama. I m'ensenyava la suculent factura de l'hotel, un cinc-estrelles. Potser Joan-Daniel Bezsonoff sigui el primer exemple de la teoria de Francesc Pujols sobre els catalans, que no especificava res sobre els desplaçaments entre la Catalunya Nord i el Principat.

